

Avonturier in Suriname

De afbeeldingen uit *Narrative of a five years' expedition against the Revolted Negroes of Surinam* van John Gabriel Stedman behoren tot de bekendste illustraties die worden gebruikt bij de veroordeling van slavernij. Vooral de afbeeldingen van de met een vleeshaak aan zijn rib opgehangen slaaf, van de gegeselde slavin en van de geradbraakte man zijn tientallen malen gereproduceerd. Toch waren noch de afbeeldingen, noch het verhaal van Stedman bedoeld om het abolitionisme een steun in de rug te geven.

Het is een van de vele zaken die Roelof van Gelder duidelijk maakt in een verhelderende biografie over deze Schotse militair in Nederlandse dienst. Stedman is bekend van zijn verhaal over de vier jaar (1773-1777) die hij, in dienst van de kolonie, doorbracht in Suriname. Zijn taak was het opsporen en uitschakelen van de in het oerwoud verblijvende marrons.

Twintig jaar na zijn dienst in Suriname werd Stedmans *Narrative* uitgebracht. Het boek was direct een succes, met meerdere drukken en vijf vertalingen. Dit kwam door de ongepolijste beschrijving van het leven in de kolonie en slavernij in het bijzonder. Maar zeker ook door de op Stedmans illustraties gebaseerde gravures, waarvan er tachtig zijn opgenomen in het boek. Dat waren niet alleen afbeeldingen van slavernij, maar ook van de natuur, het expeditieleger en van Joanna, de zwarte vrouw met wie hij een relatie aanging.

Stedman was een avonturier, bij wie zijn grootste avontuur hem uiteindelijk verantwoordelijkheidsgevoel bijbracht. Hij beschrijft zichzelf als 'one of the completest flecks', als een 'desperado' die 'almost ashamed was of my scandalous life'.

De beschrijving van zijn eerste 28 jaar lezen dan ook als een aaneenschakeling van het leven van een

onverbiddelijke versierder, klets-majoor, pathologische gokker, drinkebroer, duellist en wat al niet meer. En toen kwam Suriname, een plek waar hij tot de hogere officieren behoorde. Maar vooral de plek waar hij een relatie met een slavin had, met wie hij samen een zoon kreeg. Van Gelder maakt duidelijk dat Stedman echte gevoelens voor Joanna en hun zoon Johnny had. Na het overlijden van Joanna zou Johnny door Stedman naar Nederland zijn gehaald.

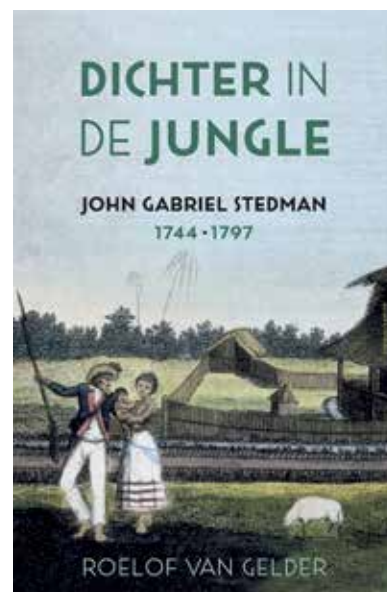
De missie van het expeditieleger was vrijwel onmogelijk. Het klimaat, de muggen, de slechte kleding, het onbekende terrein, de vochtige omstandigheden, de aanvallen van marrons, dat alles maakte dat veel militairen overleden, of in ieder geval een groot deel van de tijd niet inzetbaar waren. Stedman heeft enkele keren op het randje van de dood gezweefd, maar overleefde, mede door de goede zorgen van Joanna. Gedurende de tijd in het oerwoud, op plantages en in Paramaribo kreeg Stedman respect voor de marrons. Hij zag hoe slaven werden behandeld en vond het onbegrijpelijk dat er niet meer wegliepen. Hij prees de manier waarop de marrons overleefden in de jungle en hoe zij zich tegen de troepen weerden. Toch nam Stedman deel aan meerdere expedities.

Na vier jaar ging hij terug naar Nederland, waar hij majoor werd en zijn eigen compagnie kreeg. Stedman bleek een goed officier, maar moest uiteindelijk een keuze maken tussen een eed van trouw aan prins Willem V of aan de Britse koning. Stedman koos voor het tweede, trouwde met een Nederlandse officersdochter, werd opnieuw vader en streek uiteindelijk neer in Tiverton. Hier kreeg Stedman de reputatie van een vreemde, met zijn gezondheid kwakkelende wereldburger. Zijn avonturen en het verblijf in Suriname hadden hem dusdanig gesloopt dat actieve dienst er niet meer in zat. Ook het schrijven en

later het publiceren van zijn boek verliepen traag. Na gedoe met de uitgever en illustratoren kwam het boek uiteindelijk in 1796 uit. Slavernij bestond al eeuwen en zou wat Stedman betreft blijven bestaan, maar dan in een menselijker vorm, met humane slavenbezitters. Ondanks plastische beschrijvingen van de onmenselijke behandelingen was hij van mening dat strikte disciplineren van slaven nodig was. Daarmee was Stedman geen uitzondering in zijn tijd; de meeste Britten deelden zijn mening.

Roelof van Gelder, gepromoveerd historicus (op 'Duitsers in dienst van de VOC'), heeft al eerder een sterke biografie over een niet erg bekende historische figuur geschreven: Jacob Roggeveen, de ontdekker van Paaseiland. Zowel dat boek als *Dichter in de jungle* maakt nieuwsgierig welke koloniale figuur Van Gelder nu in zijn hoofd heeft. Het zijn prettig geschreven, goed gedocumenteerde boeken. Een verrijking van de literatuur over koloniaal Nederland.

Ger Jan Onrust ■

Dichter in de jungle. John Gabriel Stedman 1744-1797. Roelof van Gelder (Atlas Contact, Amsterdam 2018), 398 blz., € 24,99 (paperback) / € 34,99 (hardcover)